

MİLLİ BAYRAMLARIN KAMU VİCDANI İLE YAYGIN ŞAHSİYET TİPİNİN KORUNMASINA ETKİSİ VE NEVRUZ

Yrd. Doç. Dr. Musa ŞAHİN*

Giriş

Kültür bireysel ve toplumsal paydadır. Paydanın niteliği büyüdükçe kültürel etkileşim de büyür; bireyler birbirine yaklaşır, yakınlaşır, ilişkiler iletişim sürecini aşarak paylaşma, dayanışma şeklinde kurumsal bir kimlik kazanır. Buna bağlı olarak zihinlerdeki bölünmüşlük, ayrılık, çatışma vb. gibi olgular yerini birlik, beraberlik, sevgi, kardeşlik, dostluk vb. gibi bireysel ve toplumsal değerlere bırakır. Birey ve toplum hızla bütünleşme sürecine girer. Bu yönüyle bütünleşme, değerlerin paylaşımı ve yaşanmasıdır.

Bu durum, bireyin kendine, kendi dışındakilere, hayata, dünyaya özgün ve yerel aynı zamanda da milli ve evrensel bir bakış açısı kazanmasına yardımcı olur. Bu bakış açısı, zamanla bireysel ve toplumsal problemlerin çözümünde standart usuller, vasıtalar ve manevi unsurlar, kıymet hükümleri kazandırır (M. Niyazi, s.49). Milli bayramlar bu bakışın temel hazırlayıcısı olurlar.

Milli bayramlar toplumsal kaderin hayati dönemlerini içeren şifrelerdir. Bu sebeple birey ve toplum tarafından önemsenmelidirler. Milli hafıza bu tür zaman dilimlerinde hayat bulur ve varlığını sürdürür. Bayramlarını yaşatmayan milletler hafızalarını yitirmiş, dumura uğratmış milletlerdir ki bu tür milletlerin varlık mücadeleleri kısa sürer. Tarih bu tür ölümün de canlı tanığıdır. Türk milleti milli hafızasına önem veren bir millettir. Cumhurbaşkanlığı forsunadaki 16 yıldız da bunun bir göstergesidir. Milli bayramların coşkuyla tüm yurttaki

* DPÜ Fen-Edebiyat Fak. Sosyoloji Bölüm Başkanı.

Türk cumhuriyetlerinde kutlanarak yaşatılması, anlamlarının hatırlanarak tarihi olayların tekrar yaşanması milli hafızanın önemli bir teminatıdır.

Milli Bayramlar ve Kültür İlişkisi

Milli bayramlar ortak sevinç, heyecan, coşku gibi duygusal alanın değerlerini harekete geçirerek bu alanın canlı tutulmasına, dinamik bir hal almasına yardımcı olurlar. Adeta bu alanı tetikler, bireyin toplumun refleksini, mukavemet ve atılım gücünü harekete geçirirler. Böyle bir ruh ikliminden beslenen bireyler ortak usul, araç ve değerler üretirler ki bunlar zamanla değişmez davranış kalıplarına, rollere ve ilişkiler sistemine dönüşürler. Bu dönüşümün sürekliliği kuşaklarda ve kuşaklar arası ilişkilerde gelenek olarak ortaya çıkar. Kuşaklar arası köprüye dönüşerek toplumsal mirasın birer özgün taşıyıcısı olurlar.

Milli bayramlar manevi kültür sahasının koruyucularıdır. Sosyo-kültürel bünyeye yönelebilecek muhtemel mikrobik değerlere karşı mukavemet alanı oluştururlar, bünyeyi sürekli uyararak, bireysel ve toplumsal varlık alanını dinamik tutarlar, oksijen verirler, his yoğunluğu yaratarak milli hafızanın ritimlerini düzenlerler. Bu hal, toplumu ve bireyi patolojik kültür vakalarına karşı koruma altına alır.

Milli bayramlar milli hafızanın birer yapı taşıdır. Bunların her birinin tamamlayıcı yani toplam paydaya etkisi ayrı ayrıdır. Birinin devre dışı kalması, hafızanın işlem gücünde daralma anlamına gelir; bilgisayar diliyle söylersek megabayt gücünü yitirir. Bu eksilme kültür taşıyıcısı olan bireyi ve toplumu çözülmeye sürükler. Ancak bu gerçek halk tarafından kolayca idrak edilemez (Kurtkan, s.38). Bir diğer deyişle, kültürde ortaya çıkan patolojik problem, kanser mikrobi gibi sinsidir, çabuk anlatılmaz.

Milli bayramlar sosyo-kültürel bünyenin alyuvarlarıdır. Alyuvar kanı, kan da hafızayı korur. Unutmayalım ki milletlerin büyüklüğü hafızalarının büyüklüğü ile ölçülür.

Milli Bayramlar ve Tahsiyet İlişkisi

Kültürel korunma alanı zayıflamış birey ve toplumlarda patolojik göstergelere sıkça rastlanır: sekülerleşme, yabancılaşma, anomi, çift şahsiyetlilik gibi. Çift şahsiyetlilik bir parçalanmış birey halidir. Böyle bireyler kendi ile öteki arasında gider gelir.

İşte milli bayramlar bireyi böyle bir durumdan yani şahsiyetin parçalanmasına karşı korurlar (Kurtkan, s.36). Çünkü şahsiyet milli ve özgün bir mana bütünlüğüdür. Bu mana bireyin şahsında mikro kültür tipi demektir. Makro

kültürle mikro kültür tipi olan birey arasında farklılaşma varsa birey sosyo-kültürel yönden patolojik bir durum arz ediyor demektir.

Milli bayramlar toplumsal mananın taşıyıcıları, yaşatıcı araçlarıdır. Birey de bu mana zemininde yükselen bir tahsiyet filizidir. Bu filizin özgün ve köklerine uygun bir hayat sürmesi, gelitip serpilmesi bu mana alanının sürekliliğine bağlıdır.

Şahsiyet bütünlüğü kazanmış bireyler, varlığının bir çeşit teminatı olan bayramlara sahip çıkmayı bireysel ve toplumsal bir görev kabul eder; bu anlayış ve tutumundan asla ödün vermez. Çünkü, bayramların şahsiyetini besleyen bir kaynak olduğunu bilir.

Milli bayramlar protokol savma alanı olarak görülmemeli, coşku ve heyecan veren bir ruh alanı olarak algılanmalıdır. Çünkü milli bayramlar bireylerde ortak bir his alanı oluştururlar. Bu durum bireylerde biz şuurunun gelişmesine sebep olur. Bu da "yaygın şahsiyet tipi"nin ortaya çıkmasına ve yaygınlaşmasına kaynak teşkil eder (Kurtkan, s.140).

Milli bayramların bütünleşme şuru yaratabilmesi için eğitimle desteklenmesi gerekir. Aile ve okulda bayramlar, asli ifadesiyle yaşanarak yetişmekte olan kuşaklara doğru bir şekilde hissettirilmelidir. Bu tekilde bireysel hafıza canlı duygularla kodlanmalıdır. Bayram günlerinde milletimizin kader çizgisi, varlık göstergesi olan tarihi olaylar coşku ve heyecanla hatırlatılarak şoklama yapılmalı, bayramların birleştirici gücü "kuvveden fiile" geçirilmelidir. Böylece bayramlar, gençlerimizde kültürel idrak oluşturur. Onları kültür emperyalizmine karşı, kullanılmaya açık kukla, parçalanmış, hormonlanmış şahsiyet olmaktan korur. Kullanılmayan, özgüven sahibi bireyler yapar.

Yukarıda ifadesine çalıştığımız sebepler nedeniyle milli bayramlarımız ülkemizin her yerinde aynı coşkuyla kutlanmalıdır. Zira milli hafıza marjinalleştirilemeyecek kadar hayati öneme sahiptir.

Bazı bölgelerde kutlanıp bazı bölgelerde kutlanmaması milli birliğin bir göstergesi olan "kamu vicdanının ve yaygın şahsiyetin" parçalanmasına neden olur. Parçalanmış kamu vicdanı her türlü ayrılıkçı yaklaşımların mayalanmasına müsait bir alana dönüşür. Bu dönüşüm, önce duygusal sonra da zihinsel bölünme olarak kendini gösterir. Terörü asıl bu zeminde aramak gerekir.

Kamu vicdanı, şahsiyet ve sosyo-kültürel yapı arasındaki uyumun göstergesi ve yaratıcısı milli bayramlardır. Bayramlardaki duygu yoğunluğunun miktarı ile şahsiyet ve kamu vicdanı arasında doğrusal ilişki vardır. Bu ilişkinin artışı bütünleşmeyi, azalması da çözölmeyi destekler. Çözölme sürecinde bireysel ve toplumsal değerler tartışmaya açılır (Güngör, s.60).

Şahsiyet bütünlüğü ve kamu vicdanından söz edebilmek için İstanbullu

bir gençle Urfalı bir genç arasında ortak bir paydanın olması gerekir. İşte bu payda milli bayramlar olmalıdır. Çünkü milli bayramlar bu sonucu oluşturacak araçlardır. Bunun yolu da yine eğitimden geçer (Güngör, s.75).

Milli bayramlar birey ve toplum vicdanında milli düşünce geleneğini de ayakta tutarlar. Çünkü milletimizin kader çizgisi kut ve töre gibi manevi değerlerle; bayrak ve vatan gibi somut değerlerde kendini muhafaza eder. Milli bayramlar bu kaderi his alanı oluşturarak canlandırır, ayakta tutar, sürekliliğini sağlar. Bu duruş hafızada düşünce geleneğini; (Nevin Güngör, s.72) milli düşünce geleneği de "yaygın şahsiyet tipini" besler.

Nevruzun yurt çapında kutlanmasını, milli birliğin sağlanması, şahsiyetin yaygınlaşması ve Türk cumhuriyetleriyle ortak duygu alanının canlanması, her şeyden önemlisi Milli hafızanın yeniden kodlanmaya çalışılması bakımından önemli bir gelişmedir.

MİLLİ BİR BAYRAM OLARAK NEVRUZ VE SOSYAL HAYAT

Nevruz'un Anlam ve Önemi

Nevruz, yeni bir devrin başlangıcıdır. Türkistan'da başta Çin olmak üzere devrin düşmanlarınca yok edilmek istenmesinden kurtularak Ergenekon'a göç eden bir avuç Türkün zamanla burada yerleşip serpilmesi, buranın artan nüfusa yetmez hale gelişi, onları yurtlarından çıkmaya zorlamıştı. Ergenekon'da kalıp ya zayıf, güçsüz düşecekler ve düşmana yenilip yok olacaklar ya da güçlerini geliştirip uygarlıklarını yaşatacak, büyümeye devam edecek yeni bir yurt edineceklerdi. İşte böyle bir durumda geçit vermeyen Ergenekon'dan demir dağı eritip Ötüken'e yerleştikleri tarihi olayı hatırlatan ve yaşatan bir günün, mananın adıdır Nevruz. Kanaatime göre demir dağ bir semboldür. Birey ve toplumsal anlamda 400 yıllık bir duygu birikiminin kültür ve uygarlık izleri anlamına gelen anıları, hayalleri, toprağı, yurdu, kısacası topyekün bir yaşamı bırakıp gitmeyi göze alma kararını verebilmek gibi sosyolojik bir engeli aşmaktır.

Göktürklerin korku ve endişesi düşmanla savaşıma ve yenilme değil, nesli muhafaza ve sürdürmedir. Bu anlayış önemli bir gelenektir. Anadolu'da bağimsızlık mücadelesi verdiğimiz günlerde de bu geleneğe uygun davranılmış, ailenin en küçük erkek çocuğu neslin devamı için evde bırakılmıştır ki bu çocuklara tohumluk denirdi.

Bu sebeple Nevruz (gülü) çiçeği bütün Türk boylarında hürriyetin sembolü, atalar yurdu Ötüken'e yerleşmenin bir müjdesi kabul edilir ve kutsal sayılır.

Kuşaklar Arası Sevgi ve Özgürlük Köprüsü

Nevruz'un bu yüce anlamı, kuşaklar arası sevgi, saygı ve özgürlük hatırası olarak hediyelerle yaşatılmaya çalışılır.

Bağımsızlığın sembolü olan ve o anı hatırlatan baharın ilk çiçeği, zorluklarla mücadelenin onurunu temsil eden bu nedenle adına "Kardelen"de denen Nevruz Gülü çocuklar tarafından toplanır, ilk çiçeği getirene anne-babalar müjde karşılığı "Nevruziye" adı verilen hediye verilir, (Meydan Larouse, C.9, s.311) ardından çocuklara o güne ilgili hikaye ve masal anlatıp, öğüt verirlerdi.

Nevruz sabahı erken kalkılır, namaz kılınır, mezarlıklar ziyaret edilir, fatihalar okunurdu. Daha sonra kırlara çıkılır şölen yapılırdı. Sabah çorbası içilir, ozanlar koşuklar söyler, Nevruz için yazdıkları "Nevruziye" ya da "Nevruz-name"leri okur, pınar başlarında dilek tutarlardı. Önceden hazırlanmış çadırların önünde ocaklar kazılır, al kurdelalı, kınalanmış kurbanlar kesilir, nevrüz yemekleri hazırlanıp sofraya yığılırdı. Fakirler korunup gözetilirdi. Çocuklar boyalı yumurtaları tokuşturur, kızlar salıncaklarda sallanır, ip atlar; gençler cirit oynar, güreş tutar, at yarışları yaparlardı.

Baklava, cendere, güzel kokulu Nevruziye tatlısı ikram edilirdi (Gülensoy, s.1-25).

Bu gün takvim başlangıcı kabul edilmiştir. Eskiler bu güne Mart dokuzu demektedirler. 21 Mart'a tekabül eden bu günde günet koç burcuna girer. Bu takvime çoban takvimi denir.

Hz. Muhammed (AS)ın Veda Haccı'nın da Mart dokuzunda olmasıyla dini ve milli iki önemli olayın aynı tarihte kesişmesi Alevi-Bektaşî kültüründe bugünün cotkusunu arttırmaktadır. Ayrıca Hz. Ali'nin de bugünde doğduğu kabul edilmektedir (Özkırmılı, s.202).

Sünni inancının yaygın olduğu bölgelerimizde de Nevruz kutlanırdı. Ancak bugün bu bilinç zayıflamış görünüyor.

SONUÇ

Nevruz, zorluklarla mücadeleyi seven, kadere körü körüne teslim olmayıp iradesini kaderini yönlendirmede bir ümit gücü olarak kullanan sorunlar karşısında yenilmeyi ve geri çekilmeyi asla düşünmeyen, çareler ve çözümler üreten; bunları sabırla uygulayan, cesur, kararlı, inançlı, bağımsızlığından ödün vermeyen, kendisine ve milletine güvenen, liderlerine inanan, yaratıcı, girişimci birey; birliği ve dirliği, dayanışmayı, paylaşmayı insan olmanın gereği sayan, töreyi bir toplumsal düzen olarak anlayan, her halükarda lider üretebilen ve onun etrafında kenetlenmeyi kut sayan, yaşadığı coğrafyayı vatanlaştıran, mağmur hale getirerek uygarlık yaratabilen bir toplum tipinin ifadesidir.

Nevruz kutlamaları toplumun hafızasını arama ve yeniden şekillendirme çabasıdır. Bu çabanın, yalnız Nevruzla sınırlı kalmayıp tüm değerlerimize, kültürel kimliğimize, milli varlığımıza sahip çıkıp yaygın şahsiyet tipinin ve milli bir vicdanın yaratılmasına, sürekliliğine ve yeni uygarlıklara zemin hazırlama safhasına dönüşmesini diliyor, ümit ediyorum. Geçmişte bunu başaran milletimiz, gelecekte niçin başarmasını (M. Niyazi, s.81).

Kültürel birikimimizin, "muasır medeniyetlerin üstüne çıkacak" uygarlık yaratacak güçte olduğuna inanıyorum. Bunun için de ruh heyecanlarının keşfi anlamına gelen Nevruzun daha coşkuyla yaygınlaşarak kutlanmasının faydalı olacağını düşünüyor, 21. yüzyıla girerken kültürel kodlarımızı canlandırma, kurumsallaştırma ve güncelleştirme anlamı taşıyan bu çabaları bir Türk uyanışı olarak görüyorum.

KAYNAKLAR

- Mehmed Niyazi, "Medeniyetimizin Analizi ve Geleceği", Ötüken Yay., İstanbul, 2000
- Amiran Kurtkan Bilgiseven, "Din Sosyolojisi", Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Erol Güngör, "Türk Kültürü ve Milliyetçilik", Ötüken Yay., İstanbul, 2000.
- Hatice Gülensoy, "Nevruz", Ankara, 1995.
- Atilla Özkırmı, "Toplumsal Bir Başkaldırının İdeolojisi: Alevilik - Bektaşilik", Cem Yay., 1993.
- Meydan Larouse, C. 9.
- T.C. Kültür Bakanlığı, Halk Kütüphanelerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, "Nevruz", 21 Mart, Ankara, 1999.
- "Ergenekon Destanı", Salan Yay., İstanbul.
- Nevin Güngör, Kültür, Eğitim, Dil Üzerine Görüşleriyle Z.F. Fındıkoğlu, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1991

SUMMARY

In the paper it is stated that celebrating national holidays such as "Nevruz" play a great deal in preserving and progressing identity and personality. By those celebrations self becomes more social, more participative and promote the feeling of belonging to a certain society.